

Masterthesis
Universiteit Utrecht
Masteropleiding Pedagogische Wetenschappen
Masterprogramma Orthopedagogiek

De invloed van Opvoedstress op de relatie tussen Ouderlijke Controle en Angst bij Jonge Kinderen

Waarbij in ouderlijke controle de mate van controle, negatieve disciplineren en
psychologische disciplineren onderscheiden worden.

Josyn J.J. Zigterman (5621682)

Begeleiders: L.J. Vreeke en S. Knuiman

Tweede beoordelaar: E. Reitz

10-06-2016

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Abstract

Background: Anxiety is the most common psychological problem in children during childhood and has been increasing in the school-aged children. The goal of this research was to provide insight into whether parenting control is associated with anxiety in young children. Herewith, parental control was divided into: the degree of control, negative discipline and psychological discipline. This made it possible to find out which underlying concepts of parental control were possible predictors for anxiety in children. In addition, it is also examined whether parenting stress affects these relationships. **Method:** Participants were 815 parents of children between 1 and 5 years old, of which 440 mothers and 395 fathers. Multiple regression analyses were used to examine which of the underlying concepts of parental control are predictors for anxiety in children. In addition, the influence of parental stress was analysed by separate multiple regression analyses. **Results:** The degree of parental control was not related to anxiety in children. However, parenting stress was found to have a negative effect on that relationship. Also, no significant association has been found between negative discipline and anxiety in children, and parenting stress was found to have no effect on this relationship. Psychological discipline, on the other hand, proved to be a predictor of anxiety in young children. Also, this relationship was stronger when parents experience higher levels of parenting stress. **Conclusion:** Looking at the underlying concepts of parental control, psychological discipline has a direct relationship with anxiety, which is also reinforced by parenting stress.

Keywords: anxiety, parental control, degree of control, negative discipline, psychological discipline, parenting stress.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Samenvatting

Achtergrond: Angst is de meest voorkomende stoornis tijdens de kindertijd en is de afgelopen jaren toegenomen in de schoolse periode. Het doel van huidig onderzoek was het inzichtelijk maken of ouderlijke controle geassocieerd is met angst bij jonge kinderen. Hierbij was ouderlijke controle opgedeeld in meerdere concepten, namelijk mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren. Hierdoor kon er specifiek gekeken worden welke onderliggende concepten van ouderlijke controle mogelijke voorspellers zijn voor angst bij kinderen. Tevens is onderzocht of opvoedstress deze relaties beïnvloed.

Methode: Participanten waren 815 ouders van kinderen tussen de 1 en 5 jaar, waarvan 420 moeders en 395 vaders. Er is gebruik gemaakt van multi-pele regressieanalyse om te onderzoeken welke onderliggende concepten van ouderlijke controle voorspellers zijn van angst bij kinderen. Daarnaast is middels losse multi-pele regressieanalyses de invloed van opvoedstress onderzocht. **Resultaten:** De mate van ouderlijke controle was niet gerelateerd aan angst bij kinderen. Wel bleek opvoedstress een negatief effect te hebben op het verband. Daarnaast is er geen verband gevonden tussen negatieve disciplineren en angst bij kinderen en bleek opvoedstress geen effect te hebben op dit verband. Tot slot bleek psychologische disciplineren wel een voorspeller te zijn van angst bij jonge kinderen. Het gevonden verband bleek sterker te worden, naarmate ouders meer opvoedstress ervaren. **Conclusie:** Kijkend naar de onderliggende concepten blijkt psychologische disciplineren een direct verband te hebben met angst, welke tevens wordt versterkt door opvoedstress.

Sleutelwoorden: angst, ouderlijke controle, mate van controle, negatieve disciplineren, psychologische disciplineren, opvoedstress.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

De invloed van Opvoedstress op de relatie tussen Ouderlijke Controle en Angst bij
Jonge kinderen

Angst is de meest voorkomende stoornis tijdens de kindertijd (Main, Godoy, Briggs-Gowan, & Carter, 2012). Een verhoogde mate van angst komt al op jonge leeftijd voor en naar schatting zelfs bij 10% van de kleuters (Main et al., 2012; Tick, Van der Ende, & Verhulst, 2007). Deze verhoogde mate van angst houdt vaak aan tijdens de schoolse periode (Mian et al., 2012). Opvallend is dat het aantal schoolgaande kinderen met angstproblematiek de laatste jaren is toegenomen (Tick et al., 2007). Waardoor deze toename komt is nog onduidelijk. Wel is bekend dat angstproblematiek onder schoolgaande kinderen op latere leeftijd vaak wordt geassocieerd met angststoornissen, depressies en externaliserende stoornissen (Bittner et al., 2007).

Er zijn vele factoren die invloed hebben op de ontwikkeling van angst bij kinderen. In de jonge jaren hebben ouders veel invloed op de ontwikkeling van hun kind (Rapee, Schniering, & Hudson, 2009; Collins, Maccoby, Steinberg, Hetherington, & Bornstein, 2000). Zo bleek ouderlijke controle samen te hangen met de mate waarin kinderen angst ervaren (Caron, Weiss, Harris & Carton, 2006). Bij ouderlijke controle heeft de ouder de intentie om het gedrag van het kind te vormen, zoals wenselijk is vanuit het oogpunt van de ouder (Paulussen-Hoogbeem, Stams, Hermanns, Peetsma, & Wittenboer, 2008). Onderliggende concepten aan ouderlijke controle zijn onder andere de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren (Verhoeven, Van Baar, Deković, & Bodden, 2010a). Onder de mate van controle bedoelt men in hoeverre ouders de grip over een situatie houden. Ouders die een lagere mate van controle tonen zijn sneller toegafelijk, waar ouders met een hoge mate van controle meer standvastig zijn bij gemaakte afspraken (Verhoeven, Dekovic, Bodden, & Van Baar, 2016). Onder negatieve disciplineren verstaat men hard, overactief opvoedgedrag dat is gericht op het controleren, sturen en reguleren van het gedrag van het kind (Blandon, Calkins, & Keane, 2010). Tot slot verstaat men onder psychologische disciplineren een opvoedstijl gericht op het controleren van gedachten en gevoelens van het kind (Walling, Mills, & Freeman, 2007).

Vanuit de gehechtheidstheorie (Bolwby, 1969) stelt men dat een hoge mate van controle van belang is voor een positieve ontwikkeling van het kind (Verhoeven et al., 2016). De gehechtheidstheorie gaat ervanuit dat ouders een warme en veilige basis moeten vormen voor kinderen om zich op een gezonde wijze te kunnen ontwikkelen. Ouders kunnen een veilige basis vormen door het stellen van regels, consequent zijn op de regels en niet nalatig of

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

emotioneel te reageren op hun kind (Grolnick & Pomerantz, 2009). Een lage mate van controle van ouders, waarbij sprake is van inconsistent of nalatig opvoedgedrag, kan resulteren in een onveilige hechting bij het kind. Deze onveilige hechting is gerelateerd aan angstproblematiek bij kinderen (Madigan, Atkinson, Laurin, & Benoit, 2013).

Daarnaast stelt men vanuit de sociale leertheorie (Bandura, 1977) dat kinderen leren door modeling. Het geleerde gedrag kan vervolgens door ouders beïnvloed worden middels straffen en belonen (Verhoeven et al., 2016). Bij negatieve disciplineren wordt gebruik gemaakt van harde straffen, zowel fysiek als verbaal. Dit wordt door ouders ingezet om ongewenst gedrag te verminderen, maar blijkt echter ook te leiden tot meer angst of agressie bij kinderen (Verhoeven et al., 2016; Feng, Shaw, & Silk, 2008). Bij psychologische disciplineren wordt er gestraft door het ontnemen van liefde of door het kind zich schuldig te laten voelen (Verhoeven et al., 2016). Dit beperkt het kind in het ontwikkelen van een gezond zelfbeeld en resulteert in een toename van gedragsproblemen (Aunola & Nurmi, 2005; Verhoeven et al., 2010b). Uit onderzoek is gebleken dat negatieve disciplineren en psychologische disciplineren niet alleen afzonderlijk verband houden met angst, maar dat een combinatie van negatieve en psychologische disciplineren eveneens verband houdt met angst bij kinderen (McLeod, Wood, & Weisz, 2007).

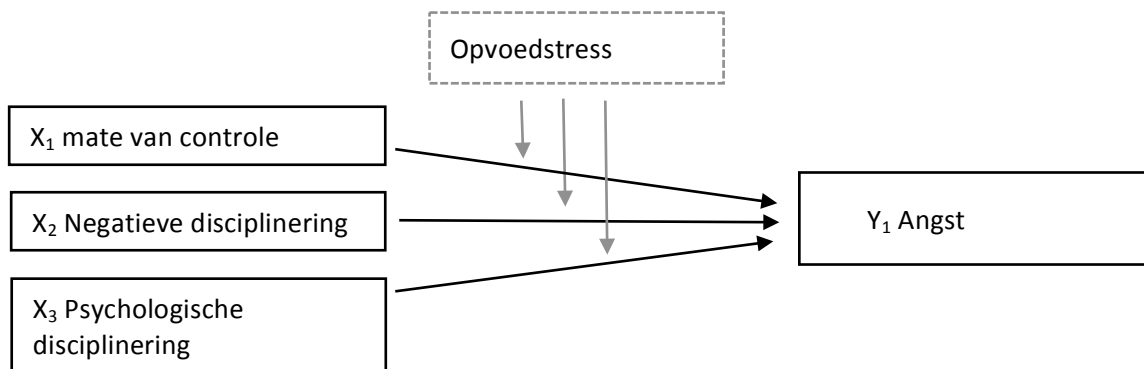
Tot slot wordt opvoedgedrag beïnvloed door opvoedstress (Briggs-Gowan, Carter, Skuban, & Horwitz, 2001; Anthony et al., 2005). Over opvoedstress wordt gesproken wanneer de verantwoordelijkheden van ouderschap als moeilijk worden ervaren. Voornamelijk in de voorschoolse periode van het kind blijken ouders een hoge mate van opvoedstress te ervaren (Anthony et al., 2005). Ouders met een hoge mate van opvoedstress reageren vaker vanuit emotie, wat de veilige basis vanuit de hechtingstheorie kan schaden (Grolnick & Pomerantz, 2009). Tevens tonen ouders met een hoge mate van opvoedstress vaker kenmerken van negatieve disciplineren en hebben ze verwachtingen die niet bij de ontwikkelingsleeftijd van het kind passen in vergelijking tot ouders met een lagere mate van opvoedstress (Anthony et al., 2005). Daarnaast is uit onderzoek gebleken dat een hoge mate van opvoedstress bij ouders gerelateerd is aan internaliserende problemen bij kinderen, waaronder angst (Anthony et al., 2005; Baker et al., 2003). Dit verband bleek tweezijdig. Een hogere mate van opvoedstress leidt tot meer angst bij kinderen en meer angst bij kinderen leidt tot een hogere mate van opvoedstress bij ouders (Baker et al., 2003). Of opvoedstress het verband tussen ouderlijke controle en angst bij kinderen versterkt, is nog niet bekend.

Huidig onderzoek

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Bekend is dat ouderlijke controle verband houdt met angst bij kinderen en dat deze angst een risicofactor is voor psychopathologie op latere leeftijd (Caron et al, 2006; Main et al., 2012). Het is echter nog onduidelijk welke van de concepten van ouderlijke controle – de mate van controle, negatieve disciplineren of psychologische disciplineren – het meest verband houdt met angst bij kinderen. Om deze reden worden de verschillende concepten in huidig onderzoek onderzocht (zie figuur 1). Op deze manier kan worden gekeken welk van de concepten van ouderlijke controle verband houdt met angst bij kinderen. Inzicht hierin geeft mogelijk nieuwe aanknopingspunten ter preventie van angstonwikkeling bij jonge kinderen.

Daarnaast is bekend dat opvoedstress invloed heeft op zowel internaliserende problemen bij kinderen als op ouderlijke controle (Anthony et al., 2005). Onbekend is echter of opvoedstress ook invloed heeft op het verband tussen de verschillende concepten van ouderlijke controle en angst bij jonge kinderen. Om deze reden wordt in huidig onderzoek op explorerende wijze onderzocht of opvoedstress invloed heeft op de verbanden tussen de concepten van ouderlijke controle op angst bij kinderen. Hierbij functioneert opvoedstress als moderator (zie figuur 1).



Figuur 1. Schematische weergave voor de te onderzoeken verbanden van de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren op angst bij kinderen, met tevens de invloed van opvoedstress als moderator.

De onderzoeksvragen voor huidig onderzoek zijn:

- Wat is het verband tussen ouderlijke controle, waaronder de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren, en angst bij jonge kinderen?
- Variëren de verbanden tussen de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren op angst bij jonge kinderen, naar mate van opvoedstress bij ouders?

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Op basis van de gevonden literatuur werd verwacht dat een lage mate van controle, een hoge mate van negatieve disciplineren en een hoge mate van psychologische disciplineren samenhangen met een hoge mate van angst bij kinderen (Verhoeven et al., 2016; McLeod et al., 2007). Tevens werd verwacht dat de verbanden tussen ouderlijke controle en angst sterker worden, wanneer de opvoedstress toeneemt (Anthony et al., 2005).

Methode

Procedure

Het huidige onderzoek maakt deel uit van een groter onderzoek genaamd: Opvoeden, hoe doen ouders in Nederland dat? Ouders zijn middels een wervingsbrief door bachelor studenten benaderd, onder andere via de dagopvang, eigen netwerk en de peuterspeelzaal. In deze brief werden zij geïnformeerd over het doel van het onderzoek, verwachtingen bij deelname, vertrouwelijkheid, vrijwilligheid en welke stappen ouders moeten ondernemen om deel te kunnen nemen aan het onderzoek. Wanneer ouders middels de antwoordstrook aangaven deel te willen nemen aan het onderzoek, ontvingen zij de vragenlijsten. De ouders hebben twee weken de tijd gekregen om de vragenlijst, onafhankelijk van elkaar, in te vullen en te retourneren. De anonimiteit is hierbij gewaarborgd. Voor het huidige onderzoek zijn enkel ouders geïncludeerd die de vragenlijsten voor het huidige onderzoek volledig hebben ingevuld. De hypothesen zijn getoetst middels een kwantitatief onderzoek.

Participanten

De steekproef voor het huidige onderzoek bestaat uit 815 ouders van kinderen tussen de 1 en 5 jaar, waarvan 420 moeders en 395 vaders ($M = 35,98$, $SD = 5,22$). Van de ouders heeft 93,9% een Nederlandse nationaliteit en allen waren op het moment van afname woonachtig in Nederland. Daarnaast is 60,8% hoger opgeleid, heeft slechts 0,4% geen enkele opleiding afgerond en is slechts 4,8% van de ouders werkloos.

Meetinstrumenten

Child Behavior Checklist: De ‘Child Behavior Checklist, 1,5-5 jaar’ (CBCL 1-1,5) wordt gebruikt om gedragsproblematiek bij jonge kinderen in kaart te brengen (Achenbach, 1991; Verhulst, Van der Ende, & Koot, 1996). Deze vragenlijst maakt onderscheid tussen internaliserende en externaliserende problemen. Tot de schaal internaliserende problemen behoort ook de subschaal angst. Deze angst bestaat uit 8 items, zoals: “Klampt zich vast aan volwassenen of is te afhankelijk”. De items worden gescoord op een 3-puntslikertschaal: “deze uitspraak past helemaal niet bij mijn kind”, “deze uitspraak past een beetje bij mijn

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

kind” of “deze uitspraak past duidelijk bij mijn kind, mijn kind laat dit gedrag vaak zien”. De totaalscore wordt berekend door de scores van de 8 items bij elkaar op te tellen, waarbij de minimale score 0 en de maximale score 16 bedraagt.

Internationaal is de betrouwbaarheid en validiteit van de CBCL 1,5-5 onderzocht, waarbij een Cronbach's alpha van .87 is gevonden (Kristensen, Brink-Hendriken, & Bilenberg, 2010). Dit duidt op een goede betrouwbaarheid. In de huidige steekproef is Cronbach's alpha berekend over de subschaal angst. Deze bleek voldoende te zijn ($\alpha = .64$).

Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ). De CECPAQ is een meetinstrument welke inzicht geeft in verschillende aspecten van ouderlijke opvoeding van kinderen tussen de 12 en 48 maanden (Verhoeven et al., 2010a). De vragenlijst is opgebouwd uit vier schalen, waarvan één schaal ouderlijke controle meet. De schaal 'controle' is opgebouwd uit vier subschalen, waaronder de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren. Deze subschalen bestaan allen uit 5 items. Op een 6-puntsschaal is aangegeven in welke mate het item bij de ouder past. De totaalscore op iedere subschaal is een optelsom van de 5 items, waarbij de minimale score 5 en de maximale score 30 bedraagt. Een hogere score duidt op een hogere mate van controle, negatieve disciplineren of psychologische disciplineren.

Een voorbeelditem van de subschaal mate van controle is: “Wanneer ik een redelijke dreiging of waarschuwing geef, voer ik ze vaak niet uit/doe ik steeds wat ik zei”. Van de subschaal negatieve disciplineren is een voorbeelditem: “Als mijn kind ongehoorzaam is, wordt ik boos en verhef ik mijn stem”. Een voorbeelditem van de subschaal psychologische disciplineren is: “Als mijn kind iets doet dat niet mag, kijk ik vaak boos en doe alsof hij/zij er niet is”.

In de huidige steekproef zijn de Cronbach's alpha's berekend over de drie subschalen. Voor de subschaal mate van controle bleek deze goed te zijn ($\alpha = .78$), evenals voor de subschalen negatieve disciplineren ($\alpha = .72$) en psychologische disciplineren ($\alpha = .70$).

Nijmeegse Ouder Stress Index- Korte versie (NOSI-K). De NOSI-K meet de mate waarin ouders spanningen ervaren gerelateerd aan de opvoeding van het kind (De Brock, Vermulst, Gerris, & Abidin, 1992). De vragenlijst bestaat uit 25 items, zoals: “Vaak heb ik zin om het bijltje erbij neer te gooien”. De vragen zijn beantwoord worden via een 6-puntlikertschaal: “Helemaal mee oneens”, “tamelijk mee oneens”, “beetje mee oneens”, “beetje mee eens”, “tamelijk mee eens” of “helemaal mee eens”. De totaalscore is de

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

optelsom van de 25 items, waarbij de minimale score 25 en de maximale score 150 bedraagt. Een hogere score duidt op een hogere mate van opvoedstress.

De NOSI-K is door de COTAN als voldoende tot goed beoordeeld. De test-hertest betrouwbaarheid van de NOSI-K ligt tussen de .92 en .95 (De Brock et al., 1992). De begrips- en criteriumvaliditeit zijn beiden beoordeeld als goed. In de huidige steekproef is Cronbach's alpha berekend over de NOSI-K. Deze bleek goed te zijn ($\alpha = .88$).

Data-analyse

Allereerst is er gekeken naar de beschrijvende statistiek. Hierbij is gekeken naar de gemiddelden, standaard deviaties en de ranges waarin de scores zich voordoen. Daarnaast is middels correlaties gekeken naar de lineaire relaties tussen de variabelen en de bijbehorende effectgrote. Een effectgrote van .10 tot .30 duidt op een klein effect, een effectgrote tussen de .30 en .50 duidt op een middelgroot effect en een effectgrote van $.50 <$ duidt op een groot effect.

Vervolgens is er gebruik gemaakt van multiële regressieanalyse om te kijken of de onafhankelijke variabelen – de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren – van invloed zijn op angst bij kinderen. Voordat multiële regressie is toegepast, zijn de assumpties getest. Allereerst moet de dataset voldoende respondenten bevatten. Aan deze assumptie is bij huidig onderzoek voldaan ($N=815$). Kijkend naar de assumptie met betrekking tot uitschieters, blijken deze in de huidige dataset wel aanwezig te zijn bij alle variabelen. Door de grootte van de steekproef hebben deze uitschieters nauwelijks tot geen effect op de resultaten. Daarom is er voor gekozen om deze respondenten te behouden. Daarnaast blijkt uit de plots dat er geen meetplafond bereikt wordt. Aan de assumptie van multicollinearity kan niet worden voldaan, doordat de variabele mate van controle een tolerantie heeft hoger dan .90 ($r=.93$). Dit komt vermoedelijk door overlap met de variabelen psychologische en negatieve disciplineren. Aan de assumptie van normaliteit wordt voldoende voldaan. De normaalverdeling is enigszins linksscheef. Ook aan de laatste assumptie, linearity and homoscedasticity of residuals, wordt voldaan.

Tot slot is gekeken of de mate van opvoedstress de verbanden versterkt. Hiervoor zijn drie multiële regressieanalyses uitgevoerd, voor alle onafhankelijke variabelen afzonderlijk. Voorafgaand aan deze analyses is de desbetreffende onafhankelijke variabele en de variabele opvoedstress eerst gecentreerd. Vervolgens is een nieuwe variabele aangemaakt waarbij de gecentreerde onafhankelijke variabele wordt vermenigvuldigd met de gecentreerde variabele van opvoedstress. Met deze nieuwe variabele, de gecentreerde onafhankelijke variabele en de

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

gecentreerde variabele opvoedstress als onafhankelijke variabelen en de mate van angst bij kinderen als afhankelijke variabele, is er een nieuwe multi-pele regressieanalyse uitgevoerd.

Resultaten

Beschrijvende statistiek

Kijkend de beschrijvende statistieken zijn de gemiddelden van angst bij kinderen, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren relatief laag binnen het bereik (zie Tabel 1). Dit betekent dat de ouders uit de huidige steekproef, gemiddeld genomen, lage niveaus van angst bij kinderen, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren binnen de range van de betreffende schaal aangeven.

Tabel 1

Beschrijvende statistieken voor modelvariabelen (N=819)

	<i>M</i>	<i>SD</i>	Minimum	Maximum
Angst	.99	1.20	0.00	7.50
Mate van controle	24.62	3.11	10.00	30.00
Negatieve disciplineren	11.70	2.81	5.00	27.00
Psychologische disciplineren	8.89	2.84	5.00	19.00
Opvoedstress	46.65	14.23	25.00	108.00

In tabel 2 is daarnaast zichtbaar dat alle correlaties met angst significant zijn ($p < .01$). Hierbij blijkt echter sprake te zijn van een klein effect ($r < .30$). Er is enkel sprake van een middelgroot effect bij de correlatie tussen negatieve disciplineren en psychologische disciplineren ($r = .41, p < .01$). Dat wil zeggen dat een toename van negatieve disciplineren, psychologische disciplineren en opvoedstress gepaard gaan met een toename van angst bij jonge kinderen. Dat wil zeggen dat een hoge mate van negatieve disciplineren gepaard gaat met Negatieve disciplineren, psychologische disciplineren en opvoedstress blijken allen positief te correleren met angst bij kinderen. Enkel bij de mate van controle is een negatieve correlatie zichtbaar met angst. Dat wil zeggen dat een hoge mate van angst gepaard gaat met een lage mate van controle.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE
CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Tabel 2

Bivariate correlaties tussen angst bij kinderen, mate van controle, negatieve disciplineren, positieve disciplineren en opvoedstress (N=815).

	1	2	3	4	5
1. Angst	-				
2. Mate van controle	-.10*	-			
3. Negatieve disciplineren	.12**	-.12*	-		
4. Psychologische disciplineren	.22**	-.16**	.41**	-	
5. Opvoedstress	.23**	-.24**	.25**	.26*	-

Noot. * $p < .01$, ** $p < .001$

Verband tussen ouderlijke controle en angst

Uit de multiële regressieanalyse blijkt dat het gehele model slechts 5% van de variantie verklaard (zie Tabel 3). Het grootste effect is gevonden bij het verband tussen psychologische disciplineren en angst bij kinderen. Dit betreft een positief verband ($B = .08$, $p < .001$), waarbij sprake is van een klein effect ($\beta = .19$). Er is echter geen significant verband tussen de mate van controle en angst bij kinderen ($B = -.03$, $p = .06$). Ook tussen negatieve disciplineren en angst bij kinderen is geen significant verband ($B = .02$, $p = .32$). Concluderend kan worden gesteld dat enkel psychologische disciplineren verband houdt met angst bij kinderen.

Tabel 3

Meervoudige regressie analyse van mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren op angst

Model	<i>B</i>	<i>SE_B</i>	β	<i>p</i>
Mate van controle	-.03	.01	-.07	.058
Negatieve disciplineren	.02	.02	.04	.321
Psychologische disciplineren	.08	.02	.19	<.001

Noot. $R^2 = .05$

Invloed van opvoedstress als moderator

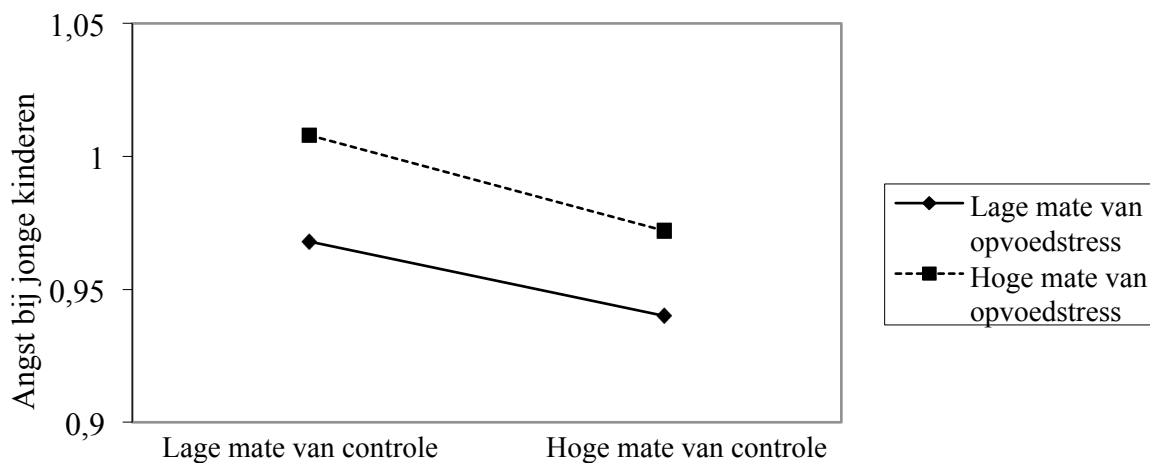
Middels drie multiële regressieanalyses is er per onafhankelijke variabele gekeken of opvoedstress invloed heeft op de relatie tussen de afhankelijke en onafhankelijke variabele (zie Tabel 4). In de eerste regressieanalyse is er een verband gevonden tussen opvoedstress en

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

angst bij jonge kinderen ($B=.02, p<.001$). Daarnaast blijkt opvoedstress een negatief, marginaal significant effect te hebben op het verband tussen de mate van controle en angst bij kinderen ($B=-.00, p=.05$). Dit betekent dat het verband tussen de mate van controle en angst bij kinderen minder sterk is, naarmate ouders meer opvoedstress ervaren (zie Figuur 2). Bij ouders die een hoge mate van opvoedstress ervaren, heeft de mate van controle dus minder invloed op angst bij jonge kinderen, in vergelijking tot ouders die een lage mate van opvoedstress ervaren.

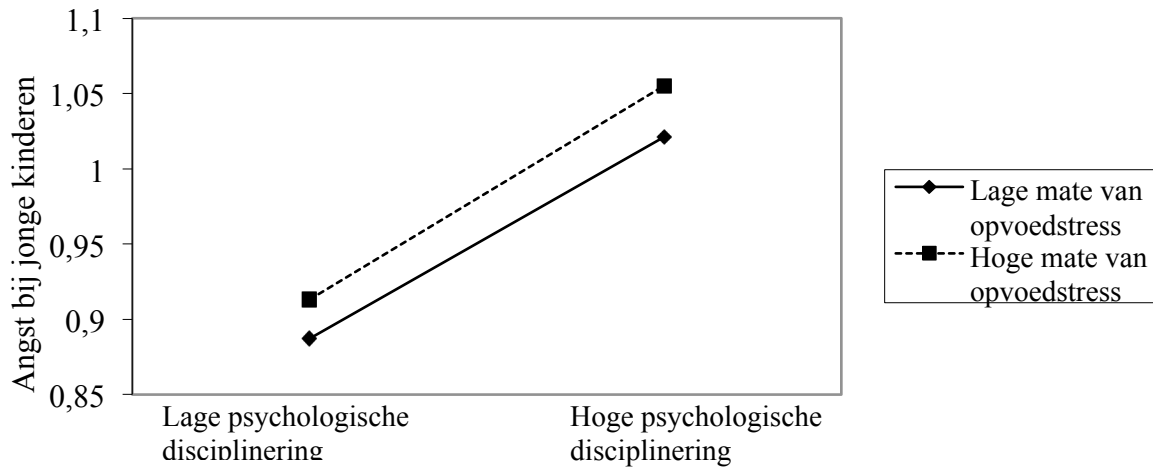
Bij de tweede regressieanalyse blijkt opvoedstress wederom samen te hangen met angst bij jonge kinderen ($B=.02, p<.001$). Op het verband tussen negatieve disciplineren en angst bij kinderen, blijkt opvoedstress echter geen effect te hebben ($B=.00, p=.75$). De mate waarin ouders opvoedstress ervaren heeft dus geen invloed op een verband tussen negatieve disciplineren en angst bij kinderen.

Tot slot blijkt opvoedstress bij de derde regressieanalyse wederom samen te hangen met angst bij jonge kinderen ($B=.01, p<.001$). Tevens blijkt opvoedstress een marginaal significant effect te hebben op het verband tussen psychologische disciplineren en angst bij jonge kinderen ($B=.00, p=.05$). Hierbij is sprake van een klein effect ($\beta=.07$). Dit betekent dat het verband tussen psychologische discipline en angst bij kinderen, sterker wordt naarmate ouders meer opvoedstress ervaren (zie Figuur 3).



Figuur 2. De invloed van opvoedstress op het verband tussen de mate van controle en angst bij jonge kinderen.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE
CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.



Figuur 3. De invloed van opvoedstress op het verband tussen de psychologische disciplinerings en angst bij jonge kinderen.

Tabel 4

Meervoudige regressie analyse van de gecentreerde variabelen van ouderlijke controle en opvoedstress.

Variabelen	<i>B</i>	<i>SE_B</i>	β	<i>p</i>
Mate van controle				
Mate van controle	-.02	.01	-.04	.230
Opvoedstress	.02	.00	.21	<.001
Opvoedstress*mate van controle	-.00	.00	-.07	.052
Negatieve disciplinerings				
Negatieve disciplinerings	.03	.02	.07	.051
Opvoedstress	.02	.00	.21	<.001
Opvoedstress*negatieve disciplinerings	.00	.00	.01	.748
Psychologische disciplinerings				
Psychologische disciplinerings	.07	.02	.16	<.001
Opvoedstress	.01	.00	.18	<.001
Opvoedstress*psychologische disciplinerings	.00	.00	.07	.053

Noot. Mate van controle $R^2=.06$, negatieve disciplinerings $R^2=.06$, psychologische disciplinerings $R^2=.08$.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Discussie

Verband tussen ouderlijke controle en angst bij kinderen

Allereerst werd verwacht dat een lage mate van controle zou samenhangen met angst bij kinderen (Grolnick & Pomerantz, 2009; Madigan et al., 2013). In het huidige onderzoek is er, in tegenstelling tot de verwachtingen op basis eerder onderzoek, geen verband gevonden. Dit heeft er mogelijk mee te maken dat het huidige model weinig van de totale variantie verklaart ($R^2=.05$). Uit onderzoek van Boomsma, van Beijsterveldt en Hudziak (2008) bleek bij zeer jonge kinderen de genetische invloed voor de grootste variantie te zorgen. Naarmate kinderen ouder worden, neemt de invloed van genetische invloeden af en de bijdrage van omgevingsinvloeden toe (Boomsma et al., 2008). Aangezien dit onderzoek zich richtte op kinderen tussen de 1 en 5 jaar oud, is het aannemelijk dat genetische invloeden mogelijk een grotere rol spelen dan omgevingsinvloeden.

Daarnaast werd verwacht dat een hoge mate van negatieve disciplineren zou samenhangen met angst bij kinderen (Verhoeven et al., 2016; Feng et al., 2008). In tegenstelling tot de verwachtingen op basis van eerder onderzoek is hier geen verband gevonden. Een mogelijke verklaring hiervoor is dat negatieve disciplineren sterker gerelateerd is aan externaliserende problematiek (Verhoeven et al., 2016). Bij negatieve disciplineren is er sprake van weinig warmte in de opvoedstijl. Uit onderzoek van Stormrack en collega's (2000) blijkt dat een gebrek aan warmte in de opvoedstijl verband houdt met opstandig gedrag. Daarnaast blijkt fysiek straffen samen te hangen met agressie bij kinderen (Stormrack et al., 2000; Lansford et al., 2011).

In tegenstelling tot de concepten van mate van controle en negatieve disciplineren, is wel een verband gevonden tussen psychologische disciplineren en angst bij kinderen. Dit komt overeen met de verwachtingen op basis van de literatuur (McLeod et al., 2007; Aunola & Nurmi, 2005).

Invloed van opvoedstress als moderator

Op basis van de literatuur werd verwacht dat de relaties tussen ouderlijke controle en angst bij kinderen sterker zouden worden, naarmate ouders meer opvoedstress ervaren (Anthony et al., 2005). Tegen de verwachtingen in toont het huidige onderzoek aan dat het verband tussen de mate van controle en angst bij kinderen en het verband tussen negatieve disciplineren en angst bij kinderen minder sterk zijn naarmate ouders meer opvoedstress ervaren. Mogelijk komt dit doordat de participanten van het huidige onderzoek relatief lage mate van opvoedstress, negatieve disciplineren en angst bij hun kind rapporteren. Hierdoor

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

zijn de verbanden minder duidelijk in kaart te brengen, wat er in huidig onderzoek mogelijk toe leidt dat er geen significant verband is gevonden.

Ten slotte blijkt opvoedstress het verband tussen psychologische disciplineren en angst bij kinderen wel te versterken, naarmate de opvoedstress toeneemt. Dit komt overeen met de verwachtingen uit de literatuur (Anthony et al., 2005; Baker et al., 2003).

Kwaliteiten, beperkingen en aanbevelingen

Huidig onderzoek heeft inzichtelijk gemaakt hoe ouderlijke controle samenhangt met angst bij kinderen. De kracht van het huidige onderzoek was dat ouderlijke controle in meerdere concepten is opgedeeld, namelijk de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren. Hierdoor kon er specifiek gekeken worden welk onderliggend concept een mogelijke voorspeller was van angst bij kinderen. Er zijn echter ook enkele beperkingen aan huidig onderzoek. Deze worden onderstaand besproken.

Allereerst is er gebruik gemaakt van een steekproef, waarbij een populatie ouders is bereikt die relatief hoog is opgeleid. Hoger opgeleide ouders hebben vaker een hoge sociaaleconomische status, wat een beschermingsfactor is tegen internaliserende problemen, zoals angst (Bayer, Sanson, & Hemphill, 2006; Briggs-Gowan et al., 2001). In het huidige onderzoek blijken ouders ook een zeer laag niveau van angst aan te geven bij hun kind, waarbij tevens weinig spreiding zichtbaar is. Mogelijk mede hierdoor zijn er slechts kleine effecten zichtbaar. Wanneer er gebruik wordt gemaakt van een steekproef waar hogere maten van angst bij kinderen worden gerapporteerd, zijn de effecten mogelijk beter in kaart te brengen. Om deze reden is het voor vervolgonderzoek interessant om gebruik te maken van een klinische steekproef.

Daarnaast is in huidig onderzoek het moderatie-effect onderzocht in losse modellen. Per onafhankelijke variabele – de mate van controle, negatieve disciplineren en psychologische disciplineren – is een regressieanalyse uitgevoerd, waarbij niet is gecorrigeerd op mogelijke effecten van de overige onafhankelijke variabelen. Wanneer het moderatie-effect en de multi-pele regressieanalyse in één model worden getoetst, leidt dit mogelijk tot andere inzichten. Dit is interessant voor vervolgonderzoek.

Ten slotte is er in huidig onderzoek vanuit gegaan dat ouders een grote rol spelen in de ontwikkeling van angst bij kinderen (Rapee et al., 2009; Collins et al., 2000), waar mogelijk genetische factoren een grotere rol spelen (Boomsma et al., 2008). Het is interessant om te onderzoeken hoe de omgevingsfactoren en genetische factoren zich aan elkaar verhouden.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Mogelijkerwijs vormen de genetische factoren een risicofactor, welke versterkt worden door omgevingsinvloeden.

Conclusie

Concluderend kan worden gesteld dat psychologische disciplineren samenhangt met angst bij jonge kinderen. De mate van controle en negatieve disciplineren blijken in huidig onderzoek niet samen te hangen met angst bij jonge kinderen. Dit betekent dat niet per se ouderlijke controle een voorspeller is op angst bij jonge kinderen, maar de manier van uitvoering van de controle doormiddel van psychologische disciplineren. Hierbij is de opvoedingsstijl gericht op het controleren van gedachten en gevoelens van het kind (Walling et al., 2007). Bij hulpverlening binnen gezinnen waar sprake is van angstproblematiek bij jonge kinderen, is het daarom van belang om te kijken naar de manier waarop ouders straffen. Niet zozeer het harde, fysieke of verbale straffen houdt verband met angst bij jonge kinderen, maar juist het straffen waarbij liefde wordt ontnomen of kinderen schuld wordt aangepraat. Dit verband blijkt tevens sterker te worden naarmate ouders meer opvoedstress ervaren.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE
CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the youth self-report and 1991 profile*. Burlington, VT: Department of Psychiatry, University of Vermont.
- Anthony, L. G., Anthony, B. J., Glanville, D. N., Naiman, D. Q., Waanders, C., & Shaffer, S. (2005). The relationships between parenting stress, parenting behaviour and preschoolers' social competence and behaviour problems in the classroom. *Infant and Child Development, 14*, 133-154. doi:10.1002/icd.385
- Aunola, K., & Nurmi, J. E. (2005). The role of parenting styles in children's problem behavior. *Child Development, 76*, 1144–1159. doi:10.1111/j.1467- 8624.2005.00841.x
- Baker, B. L., McIntyre, L. L., Blacher, J., Crnic, K., Edelbrock, C., & Low, C. (2003). Pre-school children with and without developmental delay: behaviour problems and parenting stress over time. *Journal of Intellectual Disability Research, 47*, 217-230. doi:10.1046/j.1365-2788.2003.000484.x
- Bayer, J. K., Sanson, A. V., & Hemphill, S. A. (2006). Parent influences on early childhood internalizing difficulties. *Journal of Applied Developmental Psychology, 27*, 542-559. doi:10.1016/j.appdev.2006.08.002
- Bittner, A., Egger, H. L., Erkanli, A., Jane Costello, E., Foley, D. L., & Angold, A. (2007). What do childhood anxiety disorders predict? *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 48*, 1174-1183. doi:10.1111/j.1469-7610.2007.01812.x
- Blandon, A. Y., Calkins, S. D., & Keane, S. P. (2010). Predicting emotional and social competence during early childhood from toddler risk and maternal behavior. *Development and Psychopathology, 22*, 119-132. doi:10.1017/S0954579409990307
- Boomsma, D. I., Van Beijsterveldt, C. E. M., & Hudziak, J. J. (2005). Genetic and environmental influences on Anxious/Depression during childhood: a study from the Netherlands Twin Register. *Genes, Brain and Behavior, 4*, 466-481. doi:10.1111/j.1601-183X.2005.00141.x
- Bowlby, J. (1969). *Attachment and loss: Vol. 1. Attachment*. New York, NY: Basic.
- Briggs-Gowan, M. J., Carter, A. S., Skuban, E. M., & Horwitz, S. M. (2001). Prevalence of social-emotional and behavioral problems in a community sample of 1-and 2-year-old children. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 40*, 811-819. doi:10.1097/00004583-200107000-00016

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE
CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

- Caron, A., Weiss, B., Harris, V., & Catron, T. (2006). Parenting behavior dimensions and child psychopathology: Specificity, task dependency, and interactive relations. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 35, 34-45.
doi:10.1207/s15374424jccp3501_4
- Collins, W. A., Maccoby, E. E., Steinberg, L., Hetherington, E. M., & Bornstein, M. H. (2000). Contemporary research on parenting: the case for nature and nurture. *American Psychologist*, 55, 218. doi:10.1037/0003-066X.55.2.218
- De Brock, A. J. L. L., Vermulst, A. A., Gerris, J. R. M., & Abidin, R. R. (1992). NOSI-Nijmeegse Ouderlijke Stress Index, Handleiding experimentele versie [NOSI-Nijmegen Parenting Stress Index, Manual experimental version]. *Lisse, Swets en Zeitlinger*.
- Feng, X., Shaw, D. S., & Silk, J. S. (2008). Developmental trajectories of anxiety symptoms among boys across early and middle childhood. *Journal of abnormal psychology*, 117, 32. doi:10.1037/0021-843X.117.1.32
- Galambos, N. L., Barker, E. T., & Almeida, D. M. (2003). Parents do matter: Trajectories of change in externalizing and internalizing problems in early adolescence. *Child development*, 74, 578-594. doi:10.1111/1467-8624.7402017
- Grolnick, W. S., & Pomerantz, E. M. (2009). Issues and challenges in studying parental control: Toward a new conceptualization. *Child Development Perspectives*, 3, 165–170. doi:10.1111/j.1750-8606.2009.00099.x
- Kristensen, S., Henriksen, T. B., & Bilenberg, N. (2010). The Child Behavior Checklist for Ages 1.5–5 (CBCL/1½–5): Assessment and analysis of parent-and caregiver-reported problems in a population-based sample of Danish preschool children. *Nordic journal of psychiatry*, 64, 203-209. doi:10.3109/08039480903456595
- Lansford, J. E., Criss, M. M., Laird, R. D., Shaw, D. S., Pettit, G. S., Bates, J. E., & Dodge, K. A. (2011). Reciprocal relations between parents' physical discipline and children's externalizing behavior during middle childhood and adolescence. *Development and Psychopathology*, 23, 225-238. doi:10.1017/S0954579410000751
- Madigan, S., Atkinson, L., Laurin, K., & Benoit, D. (2013). Attachment and internalizing behavior in early childhood: A meta-analysis. *Developmental Psychology*, 49, 672. doi:10.1037/a0028793
- Mian, N. D., Godoy, L., Briggs-Gowan, M. J., & Carter, A. S. (2012). Patterns of anxiety symptoms in toddlers and preschool-age children: Evidence of early

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE
CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

- differentiation. *Journal of Anxiety Disorders*, 26, 102-110.
doi:10.1016/j.janxdis.2011.09.006
- McLeod, B. D., Wood, J. J., & Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical psychology review*, 27, 155-172. doi:10.1016/j.cpr.2006.09.002
- Paulussen-Hoogeboom, M. C., Stams, G. J. J., Hermanns, J. M., Peetsma, T. T., & van den Wittenboer, G. L. (2008). Parenting style as a mediator between children's negative emotionality and problematic behavior in early childhood. *The Journal of Genetic Psychology*, 169, 209-226. doi:10.3200/GNTP.169.3.09-226
- Rapee, R. M., Schniering, C. A., & Hudson, J. L. (2009). Anxiety disorders during childhood and adolescence: Origins and treatment. *Annual review of clinical psychology*, 5, 311-341. doi:10.1146/annurev.clinpsy.032408.153628
- Stormshak, E. A., Bierman, K. L., McMahon, R. J., & Lengua, L. J. (2000). Parenting practices and child disruptive behavior problems in early elementary school. *Journal of clinical child psychology*, 29, 17-29.
- Tick, N. T., Van Der Ende, J., & Verhulst, F. C. (2007). Twenty-year trends in emotional and behavioral problems in Dutch children in a changing society. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 116, 473-482. doi:10.1111/j.1600-0447.2007.01068.x
- Verhoeven, M., Van Baar, A., Deković, M., & Bodden, D. (2010a). The development of a Comprehensive Early Childhood Parenting Questionnaire (CECPAQ). *Unpublished Manuscript*.
- Verhoeven, M., Junger, M., Van Aken, C., Deković, M., & Van Aken, M. A. G. (2010b). Parenting and children's externalizing behavior: Bidirectionality during toddlerhood. *Journal of Applied Developmental Psychology*, 31, 93-105. doi:10.1016/j.appdev.2009.09.002
- Verhoeven, M., Deković, M., Bodden, D., & van Baar, A. L. (2016). Development and initial validation of the comprehensive early childhood parenting questionnaire (CECPAQ) for parents of 1-4 year-olds. *European Journal of Developmental Psychology*, 1-15. doi:10.1080/17405629.2016.1182017
- Verhulst, F. C., van der Ende, J., & Koot, J. M. (1996). *Handleiding voor de CBCL/4-18*. Afdeling Kinder-en Jeugdpsychiatrie, Sophia Kinderziekenhuis/Academisch Ziekenhuis Rotterdam/Erasmus Universiteit Rotterdam.

DE INVLOED VAN OPVOEDSTRESS OP DE RELATIE TUSSEN OUDERLIJKE
CONTROLE EN ANGST BIJ KINDEREN.

Walling, B. R., Mills, R. S., & Freeman, W. S. (2007). Parenting cognitions associated with the use of psychological control. *Journal of Child and Family Studies*, *16*, 642-659.
doi:10.1007/s10826-006-9113-2